

Portrett

Kristina Háfoss: fra færøsk løsrivelse til nordisk samarbejde

Nyhet

Kvinnelönerna ökar – men skillnaden i livsinkomster står still

Leder

Hur bli jämställda, trots olikheter?

Nyhet

Hur har Norden klarat coronakrisen - fram till nu?

24. Februar 2021

Tema: Jämställdhet även för LGBTI

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 2/2021

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Hur bli jämställda, trots olikheter? 3

Hur har Norden klarat coronakrisen - fram till nu? 5

Kvinnelönerna ökar – men skillnaden i
livsinkomster står still 8

Nordisk samarbejde skal sikre LGBTI-personer
ligestilling..... 11

Hvordan er det å være LGBTI i Norge? 13

EU-domstolen: Alla ska likabehandlas - även inom
en minoritet 16

Tvivel om realismen i lovforslag om ny dansk
flygtningepolitik.....17

Fler nordbor ville bli norske medborgere 2020 ...20

Kristina Háfoss: fra færøsk løsrivelse til nordisk
samarbejde..... 22

Hur bli jämställda, trots olikheter?

Det finns många sätt som ett samhälle kan vara orättvist. Olika inkomster för olika kön, eller diskriminering av dem som inte passar in i de traditionella könsrollerna. Men det kan också handla om att olika personer i en minoritetsgrupp, som de funktionshämmande, särbehandlas.

LEDER

24.02.2021

AV BJÖRN LINDAHL, CHEFREDAKTÖR

I det här numret av Arbeidsliv i Norden fokuserar vi på vad som görs inom Norden för att få mer jämställda och mer rättvisa samhällen.

”Vi är olika, men jämlika” är en bra utgångspunkt.

I praktiken fattas det emellertid hela tiden beslut som får konsekvenser på längre sikt. Kvinnor får en större andel av offentliga ersättningar vid föräldraledighet och sjuk-skrivningar än män. Men inkomstersättningen täcker inte hela inkomstbortfallet och på sikt ger det, tillsammans med andra olikheter, en lägre livsinkomst än vad män får.

Lise Bergh leder den svenska Kommissionen för jämställda livsinkomster.

I sin första delrapport pekar den på att skillnaden mellan mäns och kvinnors löner i Sverige visserligen minskat. Men om man också räknar in offentliga transfereringar som pensioner och kapitalinkomster får kvinnor i genomsnitt bara 77,7 procent av männens livsinkomster.

För LGBTI-personer, det vill säga de många olika grupper av människor som har en annan sexuell hållning eller upplever sin kropp och könsroll annorlunda än majoriteten, handlar kampen fortfarande om det mest grundläggande: att bli sedd som den man är. Framsteg i lagstiftningen har gjorts, men en rapport som NIKK gjort på uppdrag av Nordiska ministerrådet, visar att när en LGBTI-person flyttar från ett nordiskt land till ett annat för att arbeta eller bo kan det vara andra regler som gäller.

Enligt rapporten är de nordiska länderna särskilt progressiva när det gäller lagar som möjliggör familjebildning för LGBTI-personer, samt asylagar som ger skydd åt LGBTI-flyktingar. Men samtidigt finns det områden där de nordiska länderna halkat efter. Det handlar framförallt om lagstiftning kring erkännande av juridiskt kön och diskrimineringskydd för personer med intersexvariationer.

I Norge förbereds nu en studie av LGBTI-personernas levnadsvillkor, den största sedan 2013.

- Vi lever i en kultur där sortering efter kön är viktigt för oss. Om någon bryter med de vanliga kategorierna, kan folk bli ganska upprörda. En del transpersoner förkroppsligar det som många i samhället har svårt att förhålla sig till: Att kön inte behöver handla om man och kvinna, utan snarare kan ses som ett spektrum, säger forskaren Elisabeth Stubberud.

I andra länder kan diskrimineringen ta mer extrema former, som i Polen, där ”LGBTI-fria zoner” införts.

Från Polen kommer också ett rättsfall som behandlats av EU-domstolen. I sin dom slår den fast att diskriminering inte bara handlar om att en minoritet behandlas annorlunda jämfört med majoriteten. Det är lika fel att behandla olika personer inom en minoritet ojämnt. Domen, som handlade om funktionshämmande, kan också få konsekvenser på andra områden.

Konflikten mellan nationell och internationell rätt tas också upp i ett färskt juridiskt utlåtande, som den danska regeringen bett om. Enligt utlåtandet är det inget som hindrar Danmark från att flytta behandlingen av asylärenden till ett afrikanskt land – men vissa grupper asylansökande har rätt att få sin ansökan behandlad i Danmark.

Coronapandemin har även stängt gränser i Norden. Gränspendlare i ett land har inte kommit till sina jobb, fritidshusägare får inte besöka sina hus på andra sidan gränsen. Kanske inte konstigt att ett rekordhøgt antal nordbor ser dubbla medborgarskap som åtråvärt, som i Norge.

Efter att coronapandemin nu pågått i ett helt år är det dags att se över de åtgärder som satts in, är slutsatsen i en rapport om Norden och corona, som Teknologisk Institut gjort.

De som arbetar för ett så öppet Norden som möjligt har arbetat i motvind. Men det finns ändå många som vill satsa kavlarna på armarna, som Finlands statsminister Sanna Marin sa

när hon presenterade det finska ordförandeskapet för ministerrådet 2021. En av dem är Kristina Háfoss, som vi porträtterar och som tillträdde sitt nya jobb som direktör för NMR den 1 februari.

Vi kan jobba för mer jämlikhet, men tyvärr blir livet ändå aldrig rättvist. Vår medarbetare på Island, Gudrun Helga Sigurðardóttir, har avlidit, efter en hård kamp mot cancer. Hon skrev sin första artikel för Arbeidsliv i Norden i november 2011 och njöt av att jobba på svenska för nordiska och internationella läsare.

Vi kommer att sakna vår trevliga och duktiga arbetskollega och hennes stolthet de gånger hon tog oss med runt på Island för att visa de platser hon själv tyckte bäst om. Några av de många artiklar som hon skrev finner du här:

Hur har Norden klarat coronakrisen - fram till nu?

Den ekonomiska krisen som coronapandemin utlöste har bemötts med likartade åtgärder i de nordiska länderna. Resultatet är att arbetslösheten börjat minska till mer normala nivåer igen. Nu är det dags att justera stödåtgärderna, visar en rapport från Teknologisk Institut i Danmark, som gjorts på uppdrag av Nordiska ministerrådet.

NYHET

24.02.2021

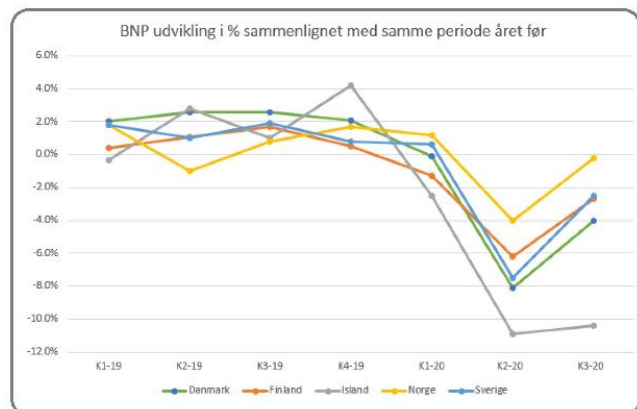
TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: RICKY MOLLOY/NORDEN.ORG

Coronapandemin, som deklarerades av Världshälsoorganisationen WHO den 11 mars 2020, ledde inledningsvis till ett kraftigt fall på börserna, där aktiernas värde föll med en tredjedel, mätt med det viktigaste amerikanska börsindexet. Arbetslösheten ökade mycket snabbt. Krisen kan i omfattning jämföras med börskraschen 1929 som ledde till depressionen på 30-talet, oljekrisen på 70-talet och finanskrisen som inleddes 2008.

Men det finns en stor skillnad:

- Coronakrisen är inte utlöst av ekonomin i sig själv, men av en oförutsedd extern händelse, en pandemi. Coronakrisen

kan därför beskrivas som en sorts naturkatastrof, som bekämpats med omfattande smittskyddsåtgärder vilka hämmade den ekonomiska aktiviteten i samhället, skriver Martin Eggert Hansen, Stig Yding Sørensen och Tine Andersen.

De nordiska länderna fick ett brant fall i BNP efter att pandemin slog till i mars 2020. Hårdast drabbades Island medan Norge nästan fick positiv tillväxt i tredje kvartalet 2020. Källa: Eurostat/Teknologisk Institut.

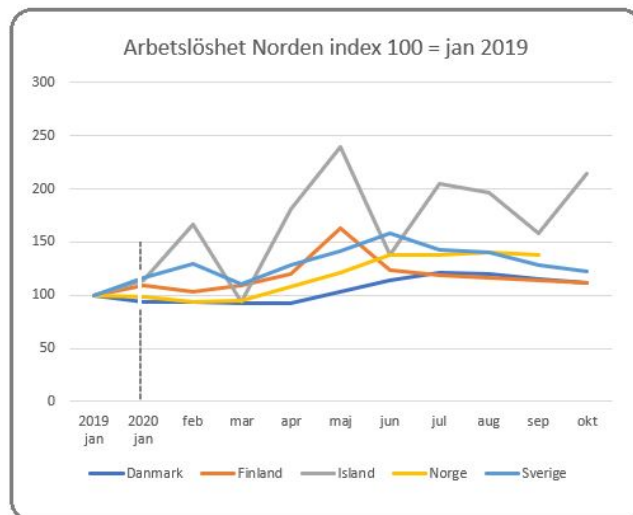
En "normal" kris har vissa cykliska mönster som i viss grad kan förutses av ekonomiska modeller. Men coronakrisen har en långt mer osäker tidshorisont och spridningsdynamik. Den avgörande faktorn är hur befolkningen beter sig och det kan bara delvis styras av politiska ingrepp. Medan traditionella kriser drabbar samhället brett, är coronakrisen selektiv. Den drabbar framförallt de branscher där arbetarna har mycket kontakt med andra människor, som turism och varuhandel.

Sverige ingrep mindre

Den stora skillnaden i Norden var att Sverige valde relativt milda statliga ingrepp. Restriktionerna handlade om uppmaningar och frivillighet. Skillnaden berodde inte på ekonomiska hänsyn, utan för att det var det svenska Folkhälsoinstitutet som fattade besluten, utan väsentlig påverkan av politiker, poängterar rapporten.

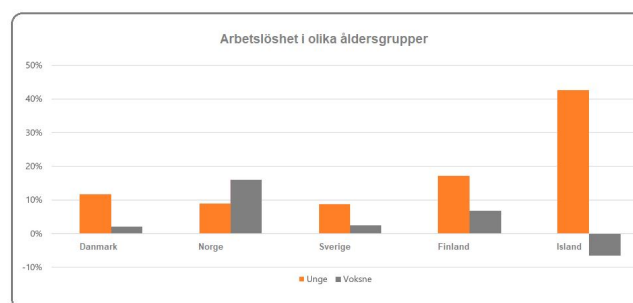
- Även om de svenska restriktionerna var milda och baserade på frivillighet, så har de haft en starkt dämpande effekt på ekonomin. Restaurangernas omsättning sjönk med 70 procent från mitten av mars 2020 och klädförsäljningen med 50 procent från samma tidpunkt, säger Martin Eggert Hansen.

Arbetslösheten ökade snabbt i alla de nordiska länderna. Undantagen är de självstyrande områdena Grönland och Färöarna, som hittills inte haft ett enda dödsfall på grund av Corona.

Forskarna har gjort ett diagram som visar arbetslösheten i de nordiska länderna med index. De satte januari 2019 som 100. Här har vi komprimerat det som skedde under 2019 och därefter visat utvecklingen månadsvis. Toppen av arbetslöshet kom i maj - juni och har sedan sjunkit, utom i Island. Källa: Eurostat, Teknologisk Institut.

De som drabbades hårdast av den ökande arbetslösheten var de unga, i alla de nordiska länderna bortsett från Norge. Förklaringen till att de unga drabbades är att de ofta var sysselsatta i verksamheter som drabbades mest av corona, som turism, hotell- och restauranger samt detaljhandeln. Dessutom har de unga mindre arbetslivserfarenhet och lösare anknytning till arbetsmarknaden än de äldre, med en större andel kortvariga och tillfälliga anställningar.

Diagrammet visar den genomsnittliga förändringen av arbetslösheten i april - juni 2020, jämfört med samma period 2019. De unga är åldersgruppen 15-24, de äldre 25-74 år. Skillnaden är störst i Island, där de unga haft en ökning av arbetslösheten på 42 procent i perioden. De äldre har tvärtom haft ett fall i arbetslösheten. I Norge har de äldre drabbats hårdast. Källa: LFS Nationale statistiker.

Skillnaderna mellan könen, olika sociala grupper och invandrare gentemot resten av befolkningen är mindre och statistiken mer sparsam. Inte överraskande drabbas invandrargrupper, speciellt de från icke-västliga länder och de med lägre utbildning hårdare än andra grupper.

Störst skillnader, både inom landet och mellan länderna, finns det när forskarna ser på det som skett i olika branscher. Här har vi gjort ett urval av 6 av de 19 branscher där forskarna jämfört hur sysselsättningen förändrats i andra kvartalet 2020 mot samma period 2019:

Bransch	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Jord och skogsbruk, fiske	-16%	-7%	-8%	+3%	+2%
Byggindustri	-5%	-4%	-5%	-1%	-1%
Hotell och restaurang	-11%	-26%	-7%	-4%	-24%
Offentlig förvaltning	+4%	+8%	0%	-4%	-2%
Sjuk- och hälsovård	-1%	-1%	+4%	-2%	0%
Kultur	-1%	-14%	-2%	+4%	-12%

Medan sysselsättningen i jordbruk och fiske minskat i Danmark, Finland och Island, har den ökat svagt i Norge och Sverige. För hotellen och restaurangerna har sysselsättningen sjunkit kraftigt i tre av länderna, men inte fullt så kraftigt i Island och Norge. Byggindustrin, offentlig förvaltning och sjukvården har drabbats minst av arbetslöshet, medan det kan verka som om Danmark, Island och Norge gett mer stöd till kulturen än i Finland och Sverige.

Skillnaderna, både i vilka branscher som är de största i de olika länderna, och vilka åtgärder som satts in gör att det är svårt att dela ut några betyg för vilka länder som klarat av krisen bäst.

- Många stödåtgärder har genomförts i varje land samtidigt. Det är därför svårt att "isolera" effekterna av de enskilda åtgärderna. Endast ett fåtal utvärderingar och studier har genomförts hittills och resultaten av dem är relativt preliminära, påpekar forskarna.

- Dessutom pågår fortfarande coronapandemin som kris. Stigande infektionsnivåer under hösten har lett till nya begränsningar och nedstängningar. De lanserade stödåtgärderna har därför antingen förlängts eller bara delvis avvecklats och nya kompletterande stödåtgärder har införts.

Stödsystemen justeras

Samtidigt har länderna börjat se på om till exempel olika former för lönekomensation gör att arbetskraften blir låst i verksamheter som på sikt inte kan ha lika många anställda som innan krisen. Stödåtgärderna bör därför utformas så att mobiliteten på arbetsmarknaden bevaras, är uppfattningen i alla de nordiska länderna.

- Stödåtgärderna var nödvändiga i den akuta fasen men är inte hållbara på längre sikt. Samtidigt innebär den försämrade globala smittsituationen att krisen förlängs och att det fortfarande finns ett behov av att stimulera ekonomin. Alla de nordiska länderna befinner sig därför i en situation där de fasar ut och justerar stödsystemen, så att de blir mer träffsäkra, summerar forskarna.

Kvinnolönerna ökar – men skillnaden i livsinkomster står still

I ett livsperspektiv har svenska kvinnor i genomsnitt 77,7 procent av männens totala inkomster – en skillnad som varit oförändrad sedan 1995 och som i snitt betyder 3,2 miljoner kronor. Och myndigheterna bidrar till den utvecklingen, konstaterar Kommissionen för jämställda livsinkomster i sin första rapport.

NYHET

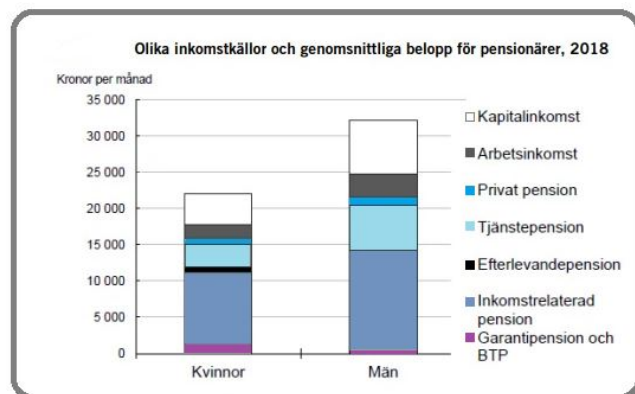
24.02.2021

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: PRIVAT

- När vi fick uppdraget tänkte vi ”det är säkert viktigt”. Nu ser vi att det är väldigt viktigt att analysera hur myndigheternas verksamhet och stöd påverkar män och kvinnors livsinkomster, säger Lise Bergh, ordförande i Kommissionen för jämställda livsinkomster, som den 25 januari lämnade en första delrapport.

I början av mars 2020 tillsatte regeringen en kommission med uppdraget att lämna förslag som långsiktigt kan öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män, bland annat genom att studera myndigheternas roll i fördelningen av offentliga stödåtgärder och dess konsekvenser. Visserligen

har inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor minskat i Sverige och är nu 9,9 procent, enligt Medlingsinstitutet. Men om man ser ett större perspektiv än endast inkomst av arbete och också räknar in offentliga transfereringar och kapitalinkomster är bilden en annan. Då skiljer sig mäns och kvinnors disponibla inkomster betydligt, en skillnad som varit oförändrad de senaste 25 åren.

- Vi ville gå bakom den glättiga bilden av att löneskillnaderna minskar och se på hela livsinkomsten. Förklaringarna till skillnaderna är flera. Kvinnor arbetar mer deltid, frivillig eller ofrivillig, tar ut mer av föräldraledigheten och hamnar på efterkälken på jobbet både lönemässigt och karriärmässigt. Den svenska arbetsmarknaden är också könssegregerad och kvinnodominerade yrken har generellt lägre löner än mansdominerade. Den ekonomiska makten mellan män och kvinnor är inte jämställd, säger Lise Bergh.

Ojämnt statligt stöd

Kommissionens arbete visar också på att de statliga ekonomiska stödåtgärderna slår olika mot kvinnor och män.

- Kvinnor får större del av offentliga ersättningar för att ersätta inkomstbortfall, till exempel vid föräldraledighet och sjukskrivningar än män, men eftersom ersättningen inte täcker hela inkomstbortfallet och ofta gäller deltid påverkar det på längre sikt livsinkomsten. Män får oftare insatser och stöd som för dem närmare arbetsmarknaden. Män gynnas också av skattesystemet eftersom de har större kapitalinkomster. Det statliga stödet är ojämnt fördelat, säger Lise Bergh.

I sin första rapport har kommissionen bland annat granskat sex myndigheter för att analysera hur de arbetar med offentliga stödåtgärder. Myndigheterna som granskats är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skattemyndigheten, Centrala Studiestödsnämnden, Pensionsmyndigheten och Migrationsverket. En särskild studie har också gjorts av Arbetsförmedlingens arbete med nyanlända kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning.

En slutsats är att myndigheterna inte alltid redovisar könssuppdelad statistik, trots att de har ansvar för att göra detta. Det är en allvarlig brist, enligt Lise Bergh.

- Könssuppdelad statistik är viktig för att visa på verkligheten. Om inte utfallet av olika åtgärder och stödinsatser redovisas könssuppdelat, så går det heller inte att se om det finns oförklarade eller osakliga skillnader mellan kvinnor och män. Det påverkar analysen av jämställdhetsperspektivet och möjligheten för myndigheter att identifiera brister i den egna verksamheten, säger hon.

Försäkringskassan hör till de myndigheter som får beröm för sin könssuppdelade statistik.

Där arbetet på myndigheterna fungerar bra ut ett jämställdhetsperspektiv finns ofta ett tydligt uppdrag och en tydlig styrning. Ett exempel är Försäkringskassans arbete med föräldraförsäkringen. Där ges tydlig information och vägledning av hur olika val kring föräldraförsäkringen påverkar ekonomin.

Många perspektiv slåss om uppmärksamheten

Lise Bergh efterlyser en ordentlig styrning för att myndigheternas ska redovisa könssuppdelad statistik och analysera sin verksamhet inom alla områden, för att kunna visa på utfallet ur ett jämställdhetsperspektiv och utveckla arbetet.

- Att skapa lika möjligheter för män och kvinnor är en rättighetsfråga och det räcker inte med att ha en jämställdhetsansvarig på myndigheten. Det här är ingen sidofråga, utan jämställdhetsperspektivet ska finnas integrerat i alla delar av verksamheten. Det kan uppstå perspektivträngsel när myndigheter har flera andra uppdrag, som att verka för hållbarhet, mångfald med mera. Här är det viktigt att jämställdhetsfrågorna finns med i alla perspektiven, säger Lise Bergh.

Arbetslösa män får fler möjligheter

Kommissionens arbete visar också att vilken form av stöd som erbjuds kan påverkas av om det ges till en kvinna eller man. Ett exempel är Arbetsförmedlingens arbete. I sin delrapport konstaterar kommissionen att nyanlända män anses vara mera matchningsbara än nyanlända kvinnor, trots att de har lika utbildningsnivå, arbetslivserfarenhet etcetera, vilket leder till att männen erbjuds fler arbetsmarknadsnära insatser än kvinnorna. Medan kvinnor tenderar att hänvisas till förberedande insatser, erbjuds män kurser och insatser som underlättar för dem att få jobb. Också kvinnor med funktionsnedsättning får ta del av färre arbetsmarknadsnära insatser än män med funktionsnedsättning, vilket kan försämra kvinnornas möjlighet att komma i arbete.

- Det finns också på Arbetsförmedlingen en skillnad i hur man bemöter män och kvinnor, som utgår från traditionella bilder och som rymmer en stereotyp föreställning om mäns

och kvinnors motivation och möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden, säger Lise Bergh.

Hon poängterar att det är viktigt att förstå och att ha detta i minnet när man utvecklar Artificiell intelligens, AI, i olika verksamheter. Annars finns risken att stereotypa antagandet om män och kvinnor byggs in i systemen.

Hur har myndigheternas reaktioner varit på kommissionens arbete?

- Många tycker det är bra att vi gör det här. Det är ju inga onda myndigheter som medvetet har bristande statistik eller medvetet diskriminerar kvinnor. De flesta förstår att det är viktigt med transparens, så att verksamheten blir bra och det blir den inte förrän den är jämställd, säger hon.

Myndigheter har stor påverkan

Efter sin första delrapport fortsätter kommissionen sitt arbete fram till den 21 december i år. Meningen är att de ska landa i en rad konkreta förslag på hur myndigheterna kan förbättra sin verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv och därmed bidra till ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

När Lise Bergh summerar kommissionens arbete så här långt, är hon inte förvånad över de skillnader i ekonomisk makt som finns mellan män och kvinnor. Det var ingen nyhet.

- Däremot är jag överraskad över vilken enorm makt det offentliga har. Skulle myndigheternas arbete vara tiptop inom det här området, skulle de tillsammans ha stor påverkan på jämställdheten.

Nordisk samarbejde skal sikre LGBTI-personer ligestilling

Børn, unge og seniorer er vigtige prioriteringer i de nordiske ligestillingsministres LGBTI-samarbejde.

TEMA

24.02.2021

TEKST: MARIE PREISLER

Når en LGBTI-person flytter fra et nordisk land til et andet for at arbejde eller bo, kan det være forfra at få anerkendt sit køn eller sin familiesammensætning. Det er én af mange begrænsninger for LGBTI-personer i de nordiske lande, som landenes ligestillingsministre har forpligtet sig til at samarbejde om at forsøge at løse.

De nordiske landes ligestillingsministre udvidede i 2020 deres ligestillingssamarbejde til også at omfatte LGBTI-personer, det vil sige homo- og biseksuelle, trans- og interkønnede, og med det mål at sikre denne gruppe samme rettigheder, behandling og muligheder som andre borgere i Norden.

Et tillæg til ligestillingsministrenes generelle samarbejdsprogram udpeger tre strategiske indsatsområder, som de nordiske ministre især skal samarbejde om i 2021 og 2022 for at sikre LGBTI-personer reel ligestilling:

- Større frihed og åbenhed for LGBTI-personer
- Bedre livskvalitet og levevilkår
- Et styrket nordisk netværk og civilsamfund på LGBTI-området.

På hvert af de tre prioriterede samarbejdsområder er der formuleret konkrete initiativer, som de nordiske lande konkret har forpligtet sig til at samarbejde om. Et centralt element i indsatserne er at sikre, at erfaringer og viden om gode løsninger bliver delt.

En del af indsatsen vil være målrettet LGBTI-børn og -unge, da de udgør en særligt udsat gruppe med betydelig risiko for ensomhed, mobning og eksklusion, viser "Kartläggning och analys av LGBTI-området i Norden", en rapport om behovet for indsats i de nordiske lande, som samarbejdsprogrammet hviler på.

Samarbejdet mellem landene skal derfor fremme gode eksempler på, hvordan skoler og uddannelsesinstitutioner kan bidrage til inkluderende læringsmiljøer uden mobning og

chikane. LGBTI-børn og -unge og børn i regnbuefamilier skal også kunne deltage i foreningslivet og sociale netværk på lige fod med andre.

Ulighed i sundhed og på jobbet

Der skal også gøres en nordisk indsats for at nedbringe den markante ulighed mellem LGBTI-personer og andre, når det gælder fysisk og psykisk helbred. LGBTI-personer har blandt andet højere indtag af rusmidler, hyppigere tilfælde af selvskade og selvmord, samt højere niveauer af stress end andre i Norden. At mindske sundhedsforskellene vil kræve, at sundhedssystemet forstår de særlige udfordringer, som LGBTI-personer oplever og kan tilbyde den bedst mulige behandling og vejledning, fastslås det i programmet.

Tilsvarende vil de nordiske ligestillingsministre arbejde for, at der på det nordiske arbejdsmarked sikres videns- og erfaringsudveksling om begrænsninger for LGBTI-personer i arbejdslivet, forskelle i ulighed mellem brancher og måder at øge LGBTI-personers trivsel på jobbet. Den nordiske rapport viser også, at ældre LGBTI-personer kan få særlige udfordringer. Når de går på pension, kan det øge risikoen for ensomhed og isolation.

I front men langt fra mål

Det er kun cirka 70 år siden, at homoseksualitet blev afkriminaliseret i flere nordiske lande og i lang tid derefter blev homoseksuelle klassificeret som psykisk syge. Siden er der sket store forbedringer, og internationalt anses Norden for at være i front, eksempelvis i forhold til lovgivning, der beskytter LGBTI-personer. Men der er fortsat store udfordringer. LGBTI-personers rettigheder trues fra flere sider, og der er i flere nordiske lande en voksende modstand mod LGBTI-spørgsmål, fastslår rapporten.

Anbefalingen i rapporten er, at der sættes ind på flere fronter ved både at nedbryde negative attituder til LGBTI-personer, at styrke beskyttelsen og at sikre øget viden hos en række

samfundsaktører – og at håndhæve den lovgivning på området, som allerede findes i Norden.

Hvordan er det å være LGBTI i Norge?

LGBTI-miljøene i Norge er mer utsatt enn noen gang og levekårene bør derfor undersøkes. Det mener flere unge i det skeive miljøet i Trondheim, og får medhold av kjønnsforsker.

TEMA

24.02.2021

TEKST OG FOTO: BJØRN LØNNUM ANDREASSEN

Kaja Colin Borgersen Bojer har studert i England og sett at flere organiserer seg mot rettighetene til skeive. Hun advarer mot at levekårene også kan forverres i Norge, der LGBTI ofte omtales som LHBT.

- Innen akademia så jeg motstand mot trans-personer ved at nærmest konspiratoriske påstander ble publisert. Dette ser vi tendenser til i Norge også. Høyreekstreme bevegelser er veldig fiendtlige. Trusselen mot skeives rettigheter får fotfeste i land etter land, sier hun.

Bokbrenning

Bojer peker på nazistene som brente bøker og arkivene til Hirschfeld Institut für Sexualwissenschaft rundt andre verdenskrig.

- Instituttet forsket på seksualitet og kjønns-mangfold som

var viktig i skeiv frigjøringskamp. Nazistene ville bli kvitt kunnskapen, sier Bojer og peker på Polen i dag, der nazistenes segregering synes å blomstre igjen.

- Der er det innført "LHBT-frie" soner. LHBT-folk får ikke leve sine liv i samfunnet. Levekårene forsøkes begrenset i land etter land, som kjent for eksempel også i Russland, slår Bojer fast. Hun mener derfor at LHBT-organisasjoner som driver egen forskning må støttes fordi de sitter på viktig kunnskap.

- Forskning kan gi mulighet til å motarbeide påstander som at LHBT-folk prøver å tvinge seksualiteten sin over på andre, sier hun og har Eivind Rindal med på laget.

Trenger arenaer

Sammen driver de to aktivisme fra Ivar Matlaus Bokkafe på Svartlamon i Trondheim. Den alternative bydelen er også kjent for bolig-aktivisme. De vil skape en felles skeiv arena i bokkafeen.

Sosial arena der skeive kan føle seg ok er viktig. Ivar Matlaus Bokkafe på Svartlamon i Trondheim er åpen fremholder Eivind Rindal og Kaja Colin Borgersen Bojer.

- Jeg møter mange som savner fristeder der de tørr å være åpne og kan uttrykke seg som de føler seg. Det indikerer at vi har en lang vei å gå i samfunnet. Det er fortsatt mange usynlige skeive der ute som fornekte seg selv og uttrykkene de ønsker å ha som personer, sier han.

Undergrunnsbevegelser har alltid vært viktig for unge som er annerledes. Behovet for felles arena blant LHBT-folk er stort og var bedre før, mener Rindal.

- Før var mangfoldet av miljøer større. Nå har mye flyttet til internett. Det sosiale fellesskapet mistes. Men følelsen av fellesskap er etterspurt, sier han som har jobbet i snart ti år med å arrangere Pride-paraden i Trondheim.

- Mange ønsker mindre fremmedgjøring, der de slipper å tenke på om de fremstår på en riktig måte med de rette sosiale kodene. Dette er et av flere tema det kanskje er viktig å forske på, bedyrer Rindal.

Levekår i hele Norge

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (BUFDIR) samarbeider nå forskere om i en landsdekkende undersøkelse. Den kalles "LHBTIS-levekår 2020." Institutt for samfunnspsykologi ved Universitetet i Bergen og Nordlandsforskning står bak.

Forrige større kvantitative undersøkelse av levekår blant LHBT i Norge var i 2013, opplyser Elisabeth Stubberud. Hun jobber som forsker ved Nordlandsforskning og Norges

teknisk- naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim.

- I undersøkelsen om levekår blant LHBT-folk vi nå gjør bygger vi på blant annet arbeidet fra 2013. Vi har laget et sett indikatorer, og vi har noen godt kvalifiserte formeninger om hva det er riktig å spørre skeive om. Vi har også sett på en større undersøkelse om levekår blant skeive i Europa. Vi har stilt flere spørsmål på samme måte som i den europeiske, og fått sammenliknbare tall fra et representativt utvalg i Norge, sier Elisabeth Stubberud og legger til at funnene fra undersøkelsen lanseres til våren.

- Ganske negativ

- Vi vet fra holdningsundersøkelser at en betydelig andel av befolkningen generelt er ganske negativ til skeive. Man kan forvente at det gir seg utslag i levekårs-dataene blant skeive. Sett i forhold til undersøkelsen i 2013, håper jeg likevel at levekårene har blitt bedre. At skeive for eksempel føler seg trygge nok til å være åpne om hvem de er. Samtidig er jeg realist, sier hun engasjert og nevner eksempel.

- Trans-debattene som har gått i mediene i Norge nylig har vært stygge. Jeg tror det handler om en kombinasjon av at de fleste har veldig lav kunnskap om trans-tematikk, samtidig som folk flest er veldig opptatt av kjønn, sier hun.

Elisabeth Stubberud ved NTNU i Trondheim undersøker levekår blant LHBT i hele Norge på oppdrag fra Bufdir.

- Vi lever i en kultur hvor sortering etter kjønn er viktig for oss. Hvis noe bryter med de vanlige kategoriene, kan folk bli

ganske opprørte. Enkelte transfolk kroppsliggjør noe mange i samfunnet synes er vanskelig å forholde seg til: At kjønn ikke trenger å handle om mann og kvinne, men snarere kan sees som et spektrum. Transfolk som deltar i mediedebattene må dessverre tåle en del hatytringer, kanskje på grunn av dette. Jeg er spent på hva slags data vi får på levekårene til transfolk, for det har ikke blitt rapportert kvantitativt før i Norge, sier hun.

– Jeg er forsker og aktivist og har tro på at det nytter å gjøre noe. Samtidig er jeg bekymret. Særlig i Øst-Europa skjer en backlash nå, der det ikke er greit å være skeiv, for eksempel i Polen og Russland. Den såkalte "Anti gender movment" har en parallell til trans-debatten her hjemme. De som forfekter denne ideologien har en konservativ forståelse av kjønn. At det ikke finnes noe mellom det å være kvinne eller mann, forklarer Stubberud.

Mer forskning

Hun betegner ellers forskningen på LGBTI som ganske knapp.

– Vi er en del kjønnsforskere i Norge som er opptatte av skeiv teori. Det var lettere å få finansiert forskning tidligere. Vi er flere som er interesserte i mer skeiv forskning, beretter hun og eksemplifiserer.

– Fortsatt er det mange unge som synes det er vanskelig å komme ut av skapet. Mange går i årevis før de sier noe om seksuell orientering eller kjønnsidentitet til familie og venner. At det er så ille ennå overrasker meg. Samfunnet må ta inn over seg at vi har en vei å gå, og vise at det er plass for et mangfold. Voksne har ansvar for å ikke anta at barna deres er streite. Ansatte innen utdanning-, helse-, og barnevern har et ansvar for å anta at barn kan være skeive. Dette angår oss alle daglig, og handler ikke om noen andre et annet sted, slår Stubberud fast.

Hun mener holdninger ikke varierer etter noen åpenbare forskjeller i utdanning hos foreldrene, eller om folk bor i by eller på bygda.

- Oppdatering trengs

Anna Bjørshol er avdelingsdirektør i Bufdir, fagdirektoratet for likestilling og ikke-diskriminering, som leverer grunnlag for Regjeringens politikk for likestillingen av-, og rettighetene til skeive.

– Forskning har vist at LGBTI-personer i snitt har litt dårligere levekår enn befolkningen ellers. For eksempel er det vanligere for skeive å oppleve psykiske plager og hatkriminalitet. Selv om vi har noe kunnskap, er det samlet sett lite forskning og annen kunnskap om hvordan LGBTI-personer i Norge har det. Bakgrunnen for at vi lyste ut dette forskning-soppdraget, er at vi trenger oppdatert kunnskap om hvordan skeive i Norge opplever livene sine. Denne undersøkelsen er unik og historisk i norsk sammenheng, fordi den er den

første store og landsdekkende undersøkelsen om levekårene til transpersoner og ikke-binære i Norge, opplyser Bjørshol til Arbeidsliv i Norden.

EU-domstolen: Alla ska likabehandlas - även inom en minoritet

Kan det vara diskriminering på grund av funktionshinder om en arbetsgivare missgynnar den ena av två personer som båda har någon form av funktionsnedsättning? Ja, säger EU-domstolen i en färsk dom. Förbudet mot diskriminering gäller inte bara i förhållande till personer utan funktionsnedsättning.

NYHET

24.02.2021

TEXT: KERSTIN AHLBERG

EU har flera direktiv om likabehandling. Tillsammans förbjuder de diskriminering på grund av kön, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Det man oftast tänker på när man talar om diskriminering är när personer som t.ex. har ett visst etniskt ursprung, som tillhör en viss religion eller har en viss sexuell läggning behandlas mindre förmånligt än personer som har en *annan* etnicitet, religion eller sexuell läggning (och som vanligtvis hör till majoritetssamhället).

I det här fallet, som utspelades på ett statligt sjukhus i Polen, var det tvärtom. Arbetsgivaren behandlade anställda med funktionshinder sinsemellan olika.

Motivet var ekonomiskt. Alla polska arbetsgivare med 25 anställda eller fler måste betala avgifter till en statlig fond för rehabilitering av personer med funktionshinder. Det är utgångspunkten. Men arbetsgivare som har minst sex procent funktionshindrade arbetstagare bland sina anställda slipper betala avgiften. För att bevisa att andelen funktionshindrade är tillräckligt stor måste arbetsgivaren visa upp intyg från dessa arbetstagare.

16 anställda vid sjukhuset hade lämnat in sådana intyg. Men det var inte tillräckligt många för att arbetsgivaren skulle slippa betala avgiften. För att uppmuntra fler anställda att komma in med intyg om funktionsnedsättning beslöt sjukhusdirektören därför att alla som lämnade in ett sådant efter ett bestämt datum skulle få ett särskilt lönetillägg. Det blev 13 personer. De som hade lämnat in sina intyg tidigare fick inget lönetillägg, och fick inte heller lämna in nya intyg.

Arbetsgivaren försvarade sig med att syftet ju var att spara pengar, och att det var tveksamt om det skulle bli någon besparing över huvud taget om alla skulle få lönetillägget. Sjukhuset menade också att de som klagade inte blev

diskriminerade i rättslig mening eftersom de bara jämförde sig med andra funktionshindrade anställda.

Men EU-domstolen höll alltså inte med arbetsgivaren.

Även om det här målet rörde funktionshinder är domstolens slutsatser giltiga även för de andra diskrimineringsgrunderna. Den som är homosexuell kan alltså vara diskriminerad i förhållande till andra homosexuella anställda, för att ta ett exempel. Det avgörande är dock att den negativa särbehandlingen beror just på personens sexuella läggning och inte på något annat.

I just det här fallet kan det vara så, ansåg EU-domstolen. När arbetstagare lämnar in intyg om funktionshinder får de enligt lagen nämligen också vissa särskilda rättigheter i förhållande till arbetsgivaren. Därför kunde man tänka sig att de 16 som gjort det före det datum som arbetsgivaren hade bestämt hade funktionsnedsättningar som var särskilt synliga eller som krävde skäliga anpassningsåtgärder, medan de andras funktionshinder var mindre ingripande eller inte omedelbart krävde några anpassningsåtgärder. I så fall var det just arbetstagarnas funktionshinder som var orsaken till diskrimineringen.

Tvivl om realismen i lovforslag om ny dansk flygtningepolitik

Den danske regering har med et lovforslag taget første skridt til at realisere et omstridt valgløfte om at oprette modtagecentre i lande uden for EU, hvor flygtninge indkvarteres, mens de får behandlet ansøgning om asylsag i Danmark. Kritikere tror ikke på, at forslaget kan realiseres.

NYHET

24.02.2021

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: FRONTEX

At nedbringe antallet af asylansøgere ved de danske grænser til nul. Det er endemålet med et forslag til ny lov, som er fremsat i Folketinget af den danske regering og netop sendt i høring. Men allerede før Folketinget indleder politisk drøftelse af lovforslaget, er det tvivlsomt, om det lader sig realisere.

Både juridisk og praktisk står udfordringerne i kø i forhold til at indfri regeringens erklærede ønske om at flytte hele asyl-

behandling og indkvartering af asylansøgere ud af Europa. Tanken er, at et eller flere lande i formentlig Afrika mod betaling fra Danmark overtager ansvaret for flygtningene.

Ifølge den danske regering vil en sådan ordning ikke være i strid med EU-regler eller international ret, men en dansk lovændring er nødvendig, og et juridiske notat, regeringen har fået udarbejdet, slår fast, at selv med sådanne modtages-

tationer er der nogle asylansøgere, hvis sag Danmark stadig vil være forpligtet til at behandle i Danmark.

Færre i gummibåd

Udlændinge- og integrationsminister Mattias Tesfaye (Socialdemokratiet) har begrundet forslaget med, at det kan forebygge, at flygtninge drukner på vej over Middelhavet, og det kan, ifølge ministeren, sikre et langt bedre asylsystem:

”Vi skal anspore færre til at tage den farefulde rejse over Middelhavet, så vi i stedet kan bruge pengene på at hjælpe flere og bedre i nærområderne. En af vejene dertil er at flytte behandlingen af asylsager og beskyttelsen af flygtninge uden for EU’s grænser. Så er der nemlig slet ikke nogen grund til at betale menneskesmuglerne for en plads i gummibåden. Og så skal vi ikke bruge 300.000 kroner om året for hver eneste afvist asylansøger, der nægter at rejse hjem”, har ministeren udtalt i en pressemeddelelse.

Mattias Tesfaye, Udlændinge- og integrationsminister i Danmark. Foto: Keld Navntoft.

Regeringen er nu i dialog med en række lande uden for EU om muligt ”værtsskab” for den danske asylsagsbehandling i fremtiden, herunder hvilken pris, Danmark skal betale for den ydelse. Ministeren er citeret for at være åben for, at Danmark eksempelvis kunne give mere økonomisk støtte til at håndtere migrationsstrømme eller modtage flere studerende fra det land, der udfører den danske asylbehandling.

Den danske regering har også dialog med flere andre lande i Europa i håb om, at de vil følge Danmarks eksempel, som ministeren gerne ser udbredt til en europæisk model, men foreløbig uden støtte i EU. Både Norge og Storbritannien er derfor blevet kontaktet, ifølge avisen Jyllands-Posten. Avisen har citeret Mattias Tesfaye for at sige om de to lande, at:

- Det er interessante lande, der ligesom os er påvirket af migranter, og hvor regeringerne har haft diskussioner.

Avisen har ikke kunne få bekræftet hos kilder i den norske regering, at den er kontaktet af den danske minister.

Få asylansøgere

Det kontroversielle asylforslag er realiseringen af et socialdemokratisk valgløfte, og regeringen har udviklet to praktiske modeller for asylbehandling uden for EU’s grænser: enten behandler danske myndigheder asylsagerne og indkvartering i et land uden for Europa, eller det bliver pågældende lands egne myndigheder, som udfører disse opgaver på Danmarks vegne.

Modellerne er ikke blevet forelagt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og EU-Domstolen, og en række eksperter har i flere medier udtrykt skarp kritik af forslaget og rejst tvivl om, hvorvidt det er en realistisk plan at finde lande uden for EU, der både kan og vil agere modtagecenter, og de har peget på, at der vil vise sig så mange undtagelser, hvor asylansøgere alligevel har krav på asylbehandling i Danmark, at en stor del af asylbehandlingen ikke på den måde kan ”udleceres”.

I 2015 var der 21.316 asylansøgere i Danmark. I 2020 var antallet faldet til 1.547. Kilde: uim.dk

Forslaget er fremsat på et tidspunkt, hvor nye tal viser, at Danmark i 2020 registrerede 1.547 asylansøgere - det laveste antal registrerede hidtil. Udlændinge- og integrationsminister Mattias Tesfayes kommentar er, at corona-situationen formentlig er en del af forklaringen, men at han også tror, ”at vi kan takke vores stramme udlændingepolitik.”

Sværere at få statsborgerskab

Også når det gælder adgangen til statsborgerskab lægger regeringen op til stramninger: Udlændinge- og integrationsminister Mattias Tesfaye foreslår, at personer, der søger dansk statsborgerskab, og som er idømt en betinget eller ubetinget fængselsstraf, ikke skal kunne få statsborgerskab, medmindre det konkret godkendes af Folketingets Indfødsretsudvalg. Og at en ansøgning om dansk statsborgerskab vil først blive forelagt for Folketingets Indfødsretsudvalg efter en karenperiode, der afhænger af, hvor lang en straf vedkommende er blevet idømt.

Med den foreslåede stramning vil eksempelvis en ansøger, som er idømt ubetinget fængsel i op til 60 dage, tidligst få

forelagt sin ansøgning for udvalget 12 år efter, at straffen er udstået. En ansøger med en betinget dom vil tidligst få forelagt sin sag for udvalget seks år efter dommen er afsagt.

Står det til oppositionspartiet Venstre, skal der blandt ansøgninger om dansk statsborgerskab også frasorteres de, som ikke accepterer danske værdier. Partiets indfødsretsordfører, Morten Dahlin, har udtalt til Weekendavisen, at Venstre går ind for, at embedsmænd i samtaler med ansøgere om statsborgerskab også skal spørge til, om en ansøger eksempelvis sætter Koranen over den danske grundlov og om en far insisterer på social kontrol over sin datter, så hun ikke selv kan vælge sin kæreste. Det er i strid med danske værdier og vil "ikke belønnet" med dansk statsborgerskab, forklarede Venstres indfødsretsordfører om partiets forslag.

Nordiske unge har fordel

Institut for Menneskerettigheder har i en rapport "Fremmed i eget land?" set på adgangen til at opnå statsborgerskab for børn og unge, der er født og/eller opvokset i Danmark. Rapporten slår fast, at der kun gælder retskrav på dansk statsborgerskab for unge med statsborgerskab i et andet nordisk land. Hvis de er født og/eller opvokset i Danmark, kan de relativt let opnå dansk statsborgerskab, mens unge med ikke-nordisk statsborgerskab indtil 2004 også havde relativt let adgang til dansk statsborgerskab, nu skal gennem en langvarig og usikker ansøgningsproces for at få det danske statsborgerskab, og det har store konsekvenser for de unges trivsel og uddannelsesmuligheder, fastslår rapporten.

Fler nordbor ville bli norska medborgare 2020

Antalet medborgare från andra nordiska länder som blev norska medborgare mer än tiofaldigades under 2020. Från 1 januari det året blev det tillåtet med dubbla medborgarskap i Norge. 1 905 personer ansökte om att även bli norska medborgare.

NYHET

09.02.2021

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: PRIVAT

- Vi hade förväntat en ökning 2020, men den var större än förväntat, säger Linda Kartawich, områdesledare i det norska Utlendingsdirektoratet, UDI.

Det var flest svenska medborgare som ansökte om norskt medborgarskap, 1 008 personer.

En av dem var Pernilla Cederlöf, som flyttade till Norge 2009 och träffade en man där, också svensk. De har nu två barn.

- Vi har pratat om det här länge men det var inte aktuellt att avstå från våra svenska medborgarskap. Det som gjorde att vi beslöt oss för att ansöka var corona. Vi tyckte att Norges strategi var bättre och att det inte var fel att vara medborgare här. Det kändes lite mer beskyddat.

- Så var det praktiska saker som att man måste resa till Sverige och förnya passet och inte minst rätten att få rösta i det land man bor i.

Måste vara ostraffad

För nordiska medborgare som ansöker om ett norskt medborgarskap är kravet att kunna visa sitt nuvarande pass eller annan identifikation, samt ett utdrag från straffregistret att man är ostraffad. Har man bott mer än sju år i Norge räcker det med ett utdrag från det norska registret. Det krävs inte att man gör ett medborgarskapsprov, som för andra nationaliteter. Trots att det är ganska blygsamma krav på dokumentation har det stora antalet ansökningar och coronapandemin lett till långa väntetider.

Efter att ansökningen har gjorts på nätet, ska man hämta ett utdrag ur straffregistret hos polisen.

- När man fått polisintyget ska man ta med det till ett möte hos UDI. Längre fanns det inga tider alls där. Jag kontrollerade varje dag och i september fanns det plötsligt några tider så att först jag och sedan min man kunde slutföra ansöknin-

gen. När vi väl fått mötet tog det bara en vecka innan allt var klart, berättar Pernilla Cederlöf.

Långa väntetider

Mot slutet av 2020 var väntetiden i genomsnitt 145 dagar. I Oslo, som har flest ansökningar, låg den på 300 dagar, visar UDI:s statistik.

Linda Kartawich säger att extra resurser kommer att sättas in under 2021:

- Det har varit en utmaning både kapacitetsmässigt, med många ansökningar, men också opå grund av situationen med covid-19. Under 2021 kommer UDI tillföras 25 miljoner kronor och polisen 36,5 miljoner kronor för att hantera ansökningarna om dubbelt medborgarskap. Det motsvarar ett tiotal extra årsverk.

Det gläder Erik Leifssøn, som är dansk, planerar att ansöka om norskt medborgarskap och arbetar på Foreningen Nordens sekretariat i Oslo:

- Jag är överraskad att höra att det är så långa väntetider. Det visste jag faktiskt inte om, säger han.

Erik Leifssøn träffade en norsk kvinna som studerade i Danmark och flyttade 2014 med henne till Oslo, där han själv tog en mastergrad.

Rösträtt viktig

- Vi har beslutat oss för att bli boende här. Jag är intresserad i politik, så för mig är det viktigt att ett dubbelt medborgarskap ger mig möjlighet att påverka politiskt i det land jag bor i.

En del av de som ansökt om dubbelt medborgarskap är ursprungligen norska medborgare som tvingades avsäga sig sitt gamla medborgarskap när de gifte sig med en person från ett annat land. Hur stor den gruppen är finns det inte statistik på.

Det var flest svenskar, mer än dubbelt så många som antalet danskar, som ansökte om medborgarskap i 2020. Men ökningen var procentuellt mycket större för andra nordbor jämfört med 2019.

Medborgarskap	2019	2020
Danmark	22	425
Finland	16	277
Island	13	195
Sverige	119	1008

De nordiska ansökningarna är bara en tiondedel av det samlade antalet ansökningar om att bli norsk medborgare. 19 469 ansökte och fick ett medborgarskap 2020, en ökning

på 48 procent jämfört med 2019. Den största gruppen var somalier, 2 978 personer och eritreaner, 2 750.

Kristina Háfoss: fra færøsk løsrivelse til nordisk samarbejde

Som ung var Kristina Háfoss kendt i Færøerne som en af landets bedste konkurrencesvømmere. De seneste år er hun mest kendt for sit arbejde for færøsk selvstændighed, men nu skal hun stå i spidsen for øget nordisk samarbejde.

PORTRETT

01.02.2021

TEKST: RÓLANT WAAG DAM, FOTO: BJARNI ÁRTING RUBEKSEN

- Kristina har altid overskud. Som finansminister har hun formået at vende underskud til overskud - hvert eneste år. Og som menneske og politiker er hun et organisatorisk og ideologisk talent, som sjældent er set. Altid velforberedt. Altid med fremtiden for øje. Altid med integritet og klare mål. Og altid med overskud til kolleger og til globale og lokale udfordringer.

Det er Hogni Hoydals beskrivelse af Kristina Háfoss. Han har været formand for Tjóðveldi, Færøernes selvstændighedsparti siden 2001, samme år som Háfoss blev en del af partiet. Hoydal kender Háfoss bedre end de fleste og det er derfor, at jeg har bedt om en udtalelse fra ham til denne artikel.

En færøsk power woman

Hoydals udsagn bliver understøtte af en gennemgang af hendes CV, fordi hun er lidt af en færøsk power woman.

Hun var den yngste kvinde nogensinde at blive valgt i det færøske lagting i 2002. To gange har hun været minister. Første gang i 2008 med ansvar for uddannelse, forskning og kultur, anden gang i 2015 var hun finansminister. Hun været økonom i Færøernes Landsbank og haft ledende stillinger i den børsnoterede bank Føroya Banki og i Færøernes største forsikringsselskab Tryggingarfelagið Føroyar.

Hun er uddannet cand. jur. og cand. polit. fra Københavns Universitet og har sidenhen taget en CBA-lederuddannelse.

Kristina Háfoss er 45 år gammel, har fire børn, mand og nyt hus i Thorshavn, kun nogle få hundrede meter fra barndomshjemmet i Argir, en gammel bygd, som i dag er vokset sammen med og er blevet en del af Thorshavns kommune.

Landshold og guldmedaljer

- Dengang dyrkede jeg meget sport. Vi trænede 11 gange om ugen, fortæller Kristina Háfoss.

Vi er hjemme hos hende og hun skuer hen over åen, som adskiller Thorshavn og Argir, ungdom og nu. Hvis du ikke ved, at åen er grænsen mellem byen og bygden, så kan det være lidt svært at sige, om du er det ene eller det andet sted.

For 30 år siden, dengang Kristina var ung, var det anderledes. Ingen var i tvivl om, at Argir var Argir og Thorshavn var Thorshavn. Og dengang såvel som i dag var ingen i tvivl om hvem Háfoss var.

Hun vandt et hav af medaljer, kom på landsholdet allerede som 13 årig og var en del af det i fem år, men da Háfoss begyndte på gymnasiet fik lektierne langsomt højere prioritet end svømningen.

Hun fortsatte dog med at dyrke sport. Háfoss spillede volleyball, kom på ungdomslandsholdet og blev færøsk mester med klubben Fleyr i den bedste færøske liga.

- Jeg kom ud at rejse i en tidlig alder med landsholdene. Det var især i Norden og det gjorde indtryk, siger Kristina, da hun skal forklare om interessen for Norden, som hun fik i en tidlig alder.

- Jeg så hvor forskellige landene var. Men jeg så også et stærkt fælles værdigrundlag og at der er så meget, som knytter os sammen. Derfor har det også undret mig, at vi ikke har gjort det stærke samarbejde endnu stærkere, siger Háfoss.

Krisen blev afgørende

Udlandseventyrene med landsholdsvennere i både svømning og volleyball var inspirerende for den unge teenager. Men

hjemme i Færøerne var situationen langt mere alvorlig - 1992 blev Færøerne ramt af en dyb økonomisk krise.

- At samfundet kunne kollapse økonomisk på den måde var næsten ikke til at fatte. Hvordan kunne det gå så galt, spurgte Háfoss sig selv, mens hun læste og lyttede til forklaringer og bortforklaringer fra både politikere og erhvervslivet.

- Da besluttede jeg mig for at læse nationaløkonomi. Jeg ville have en viden om og nogle værktøjer til at forebygge, at dette kunne ske igen, siger Háfoss, som begyndte at studere på Københavns Universitet i 1995.

På kollegieværelset i den danske hovedstad lavede hun lektier og læste færøske aviser, som hun fik tilsendt med posten en gang om ugen. Hun var dybt optaget af situationen i hjemlandet, men også frustreret over, at de unge stemmer var næsten ikke eksisterende i debatten.

Derfor var også som stud. polit. at Háfoss begyndte at skrive læserbreve.

- De fleste lande har indset, at det i fremtiden er nødvendigt med godt samarbejde på tværs af nationale grænser, hvis de på nogen måde skal begå sig i international sammenhæng, skrev den universitetsstuderende Háfoss blandt andet i avisen Sosialurin den 18. november i 1998.

Det vagte opsig, at en ung kvinde blandede sig i debatten. Háfoss var på det tidspunkt ikke politisk aktiv, men blev hurtigt en del af Tjóðveldis ungdomsbevægelse, Unga Tjóðveldi, og da hun var færdiguddannet og flyttede hjem til Færøerne i sommeren 2001 blev hun først medlem af partiet Tjóðveldi og efterfølgende spurgt, om hun ville stille op til Folketingsvalget i november.

Hun fik næstflest stemmer i Tjóðveldi, 224, kun overgået af formanden Høgni Hoydal. Til lagtingsvalget året efter stillede Háfoss op igen, hun fik 310 stemmer og blev med sine 26 år den yngste kvinde i lagtinget nogensinde.

- Og så er resten historie, griner Háfoss, men siger så med en alvorlig mine, at det var det ikke.

Vraget af vælgerne

Karrieren som lagtingsmedlem blev i første omgang kort. Mindre end to år efter at hun blev valgt ind for første gang, blev der udskrevet valg igen. Háfoss stillede op, men fik næsten 200 færre stemmer denne gang, 135.

- Jeg var utrolig skuffet over, at vores løsrivelseskoalition ikke kunne holde sammen. Det var en drøm der brast og jeg var ikke specielt aktiv i den valgkampen, da den blev skudt i gang. Efterfølgende kunne jeg så konkludere, at hvis du i en valgkamp ikke viser, at du virkelig mener det, så bliver du straffet, siger Háfoss.

De næste år par år fik Háfoss prøvet kræfter som økonom, projektleder og afdelingsleder. Hun vikarierede også som suppleant i lagtinget i nogle omgange i denne periode. Men i 2008 gjorde hun politisk comeback og blev minister. Sidenhen har hun været lagtingsmedlem eller minister ind til nu, hvor hun tiltræder som chef for Nordisk Råd 1. februar 2021. En opgave, som hun glæder sig til.

Norden er forbillede i verden

- Norden er enestående på så mange områder. For rigtig mange lande i verden er Norden et forbillede. Og jeg tror at Norden i endnu højere grad kan blive et forbillede og foregangsland inden for eksempel uddannelse, innovation, digitalisering, miljø og vores velfærdsmodel, siger den kommende chef og nævner så flere opgaver, som hun mener er vigtige at få løst, heriblandt Arktis:

- Det kræver både et styrket og ændret nordisk samarbejde, hvis vores interesser skal blive hørt, siger Háfoss.

Selvom hun ikke officielt har overtaget chefstillingen i Nordisk Råd, er det tydeligt, at hun er begyndt at forberede sig - og at det arbejde begyndte for lang tid siden.

Det er også det, Hoydal roser Háfoss for. Hendes engagement, integritet og dygtighed. Men der er også dem som mener, at hun er *for* dygtig; politiske modstandere som kalder hende bedrevidende og belærende.

- Jeg kan ikke løbe fra, at jeg har flere uddannelser. Det gør måske, at folk gerne vil have nogle fordomme bekræftede. Men ja, jeg bruger meget tid på at forberede mig og forsøger altid at gøre mig umage. Det skal gøres ordentligt og måske er det dét, som er blevet misforstået nogle gange, siger Háfoss, hjemme i det nye hus i Thorshavn.

Snart får hun også nyt kontor. I København. Og fra at lave politik og arbejde med selvstændighed for de 18 små øer i Nordatlanten, skal Háfoss nu stå i spidsen for øget samarbejde mellem otte lande - Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Færøerne, Grønland og Åland.

En opgave der passer perfekt til Háfoss ifølge Hoydal:

- Kristina er en verdenspolitiker med fødderne dybt plantet i den færøske og nordiske muld. Hun får altid konkrete resultater af sit intense og saglige arbejde.